

Pelastakaa Lapset ry:n lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: HE 30/2024 vp

Esityksessä ehdotetaan muutoksia ulkomaalaislakiin EU:n turvapaikkamenettelydirektiivin mukaisen rajamenettelyn käyttöön ottamiseksi Suomessa.

Pelastakaa Lapset kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta.

Aiempaan lausuntoonsa viitaten, Pelastakaa Lapset katsoo, että esityksen lapsivaikutusten arvioinnissa on nostettu esiin monia tärkeitä peruseriaatteita, jotka ovat lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta keskeisiä: Lapsia tulee kohdella kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä ennen kaikkea lapsina. Lapsen edun toteutumiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota kaikissa lasta koskevilla päätöksissä, myös tilanteissa, joissa rajamenettelyä sovelletaan alaikäiseen hakijaan. Yleiseen maahanmuuton valvontaan liittyvät näkökulmat eivät voi mennä lapsen edun edelle.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991) velvoittaa Suomen valtiota lain tasoisesti, ja se koskee kaikkia alle 18-vuotiaita.

Esityksessä ei kuitenkaan esitetä ilman huoltajaa tai perheidensä mukana tulleiden alaikäisten kohdalla rajamenettelyn soveltamisesta pidättäytymistä. Lapsivaikutusten arvioinnissa on myös tehty joitain sellaisia tulkintoja tai muotoiluja, jotka yhä näyttävät ristiriitaisina tai epäselvinä lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta.

Yksi ristiriitainen tulkinta esityksessä liittyy lapsen oikeuksien sopimuksesta johdettuun lapsen vapaudenriistoa koskevaan muotoiluun. Esityksen lapsivaikutusten arvioinnissa todetaan, että lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti esityksen *“yleisperiaatteena voidaan pitää sitä, että lapselta saa riistää vapauden vasta viimeisenä ja mahdollisimman lyhytaikaisena keinona.”* Lapsen oikeuksien komitea on kuitenkin täsmentänyt muotoilua, ettei lasta tule ottaa säilöön hänen maassa oleskeluunsa liittyen. YK:n lapsen oikeuksien komitea on myös jälleen kehottanut kesäkuussa 2023 antamissaan suosituksissa Suomea lopettamaan siirtolais- ja turvapaikanhakijalasten vapaudenriiston kokonaan. Vapaudenriisto liittyen lapsen siirtolaisuusstatukseen nähdään komitean tulkinnoissa lapsen edun vastaisena toimenpiteenä.¹

Esitettyyn rajamenettelyyn sisältyy vähintään vahvoja liikkumavapauden rajoituksia ja mahdollisuus myös säilöönottoon. Esityksen lapsivaikutusten arvioinnissa huomautetaan, että mikäli rajamenettely ei pystyttäisi toteuttamaan lapsen edun mukaisesti, menettelyä ei tulisi soveltaa ilman huoltajaa olevan alaikäisen kohdalla. **Pelastakaa Lasten kanta on, että turvapaikkaa hakevan lapsen säilöönotto ei ole lapsen edun mukainen toimenpide.**

Pelastakaa Lapset

Pelastakaa Lapset katsoo, että menettelyä ei tulisi lähtökohtaisesti soveltaa ilman huoltajansa turvapaikkaa hakeviin lapsiin. Pelko iän määrittämisen väärinkäyttöpyrkimyksistä ei ole riittävä peruste sille, että kaikkiin alaikäisiin ilman huoltajaa saapuviin sovellettaisiin menettelyä, joka todennäköisesti sisältäisi lapsen edun vastaisia toimenpiteitä. **Menettelyä ei tulisi soveltaa myöskään huoltajansa kanssa olevan alaikäisen ja tämän perheen kohdalla, mikäli menettelyä ei pystytä toteuttamaan lapsen edun mukaisesti.**

Lapsen edun arvioinnin ja määrittämisen toimenpiteet jäävät nyt esityksessä ylätasoisiksi ja hieman epäselviksi. Esityksessä huomautetaan muun muassa liikkumisvapauden rajoitusta koskevassa lapsivaikutusten arvioinnissa, että *“lapsen etu olisi ohjaava periaate myös ehdotettujen esteiden valinnassa ja ne voidaan valita niin, että lapsen oikeuksia ei rajoitettaisi enempää kuin se olisi välttämätöntä, ja että rajamenettelyn tarkoitus toteutuisi.”* Nyt avoimeksi jää, millä perusteilla lapsen edun käytännössä ajateltaisiin toteutuvan rajoitusten ja fyysisten esteiden käyttönotossa.

Pelastakaa Lapset haluaa huomauttaa, että vaikka rajamenettelyn enimmäiskeston, 77 päivää, katsotaan esityksessä aiheuttavan vain väliaikaisen liikkumisvapauden rajoituksen, voi 77 päivän rajoitus näyttäytyä lapselle - iästä ja lapsen muista henkilökohtaisista ominaisuuksista riippuen - varsin pitkänä rajoitustoimenpiteenä. Lapsivaikutusten arvioinnissa ei muun muassa arvioida rajoituksen mahdollisia vaikutuksia lasten terveyteen ml. mielenterveyteen.

Pelastakaa Lapset esittää edelleen huolensa siitä, että tilanteessa, missä turvapaikkapuhuttelua pitävä viranomainen ja puhuttelussa oleva alaikäinen eivät ole fyysisesti samassa tilassa, on vaikeaa rakentaa riittävän luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta. Tämä edellyttää sitä, että lapsella on riittävän turvallinen olo voidakseen avoimesti kertoa suojelun tarpeestaan, ja että hänelle on pystytty tarjoamaan riittävät tukipalvelut, kuten lapsen tasoinen ja kiellinen tieto, lapsen kanssa työskentelyyn erikoistuneet viranomaiset sekä tulkkaukset.

Hallituksen esityksessä on kirjattu, että turvapaikkapuhuttelun toteutustapa olisi Maahanmuuttoviraston harkinnassa, ja viraston on arvioitava, milloin kuuleminen käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa olisi tarkoituksenmukaista. Mahdollisuutta etäyhteydellä tehtävään turvapaikkapuhutteluun voidaan ottaa huomioon hakijan oma mielipide, mutta esityksessä lopullinen harkintavalta toteutusmuodosta on edelleen Maahanmuuttovirastolla. Erityisesti alaikäisen turvapaikkapuhuttelua järjestettäessä tulisi ottaa huomioon lapsen etu.

Pelastakaa Lapset korostaa, että lasta pitää kuulla hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden ja puhuttelu pitää suorittaa sellaisen henkilön toimesta, jolla on tarvittavat tiedot alaikäisten erityistarpeista sekä erityisosaaminen lasten kanssa toimimiseen. Tehtäessä päätöstä puhuttelun toteuttamisesta, Maahanmuuttoviraston tulee arvioida ja perustella tapauskohtaisesti puhuttelun järjestämisen edellytykset aidosti lapsen etu edellä sekä miten luottamuksen rakentaminen turvapaikkaperusteiden selvittämiseksi on mahdollista ilman fyysistä läsnäoloa. Resurssikysymykset eivät saa ohjata päätöksen lopputulosta. **Lähtökohta tulee olla läsnäolopuhuttelun järjestäminen, ja etänä pidettävä puhuttelu tulee toteuttaa vain sellaisessa tilanteessa, missä lapsi sitä itse erityisesti toivoo.**

Pelastakaa Lapset

Lisätietoja:

Eveliina Viitanen

Kehittämispäällikkö

eveliina.viitanen@pelastakaalapset.fi

050 911 9295